

I dag utkommer Birgit Gjernes' biografi om Marie Hamsun. Et viktig korrektiv til Thorkild Hansens bilde av Marie Hamsun, skriver Øystein Rottem.

Den langsinte fru en til Nørholm

107530

Noen år tilbake kom jeg over et brev fra Marie Hamsun til Sigurd Hoel på UB. Det var skrevet i anledning av at Hoel hadde deltatt i et minneprogram i radio etter Hamsuns bortgang. Her sto bl.a. følgende å lese:

«For dere mer eller mindre langbente rømlinger og forbrytere mot norsk lov, under og etter okkupasjonen, kan ikke vedbli å være helter lenger enn han vedbli å være «forbryter mot det norske folk» (...) Dere kan spare dere å hylle ærbødighet for hans diktning og medynk med hans «selforskyldte» skjebne, dere som hadde makten og var for frige til å bruke den ...»

NY BOK

Birgit Gjernes:
«Marie Hamsun.
Et livsbilde».
Aschehoug.
154 s. Kr 248.

Nei, Marie, som nå er biografert i Birgit Gjernes' «Marie Hamsun. Et livsbilde», var ikke nådig, og hun tilga aldri. Især var det to personer som hun la for evig hat: Gabriel Langfeldt (han som svek hennes tillit og ikke sørget for at Knut forble uvitende om hva hun hadde fortalt om deres seksuelle samliv) og Harald Grieg (som gjennom familien Hamsuns mellomkomst hadde sluppet ut av Grini under krigen, men som slo hånden av sin gamle venn da krigen var over. Som Knut ga heller ikke hun på noe tidspunkt uttrykk for at hun hadde gjort noe «galt» under krigen, og hun vedble å være overbevist nazist helt fram til sin død. Og dette selv om hun hadde atskillig lengre tid til å besinne seg på enn Hamsun hadde (Marie døde i 1969), og selv om hun på ulikt vis fikk oppleve en oppreisning som aldri ble Hamsun til del mens han levde.

Memoarbøker

Barnebøkene hennes fra mellomkrigstida kom i nye og store opplag både i Norge og Tyskland, og de høstet gode kritikker. Hun gikk i gang med nye barnebøker. De ble også godt mottatt. Hun skrev to memoarbøker om sitt samliv med Knut, den siste, «Under gullregnen» formet seg endog som et forsværskrift. Begge ble rost opp i skyene og betegnet som absolutte høydepunkter i vår memoarlitteratur, selv av tidligere erkefiender som f.eks. Hans Heiberg. Og Maries egen opplesning i radio av «Regnbuen» ble oppfattet som en av radioens gullkantede serier.

Likevel døde Marie som et bittert og resignert menneske, skriver Birgit Gjernes i sin biografi. Hun slår fast at det kan ha sammenheng med de økonomiske problemene Marie slet med, og at hun var tvunget til å se på hvordan garden Nørholm stadig forfalt. Men Marie var også langsint, skriver Gjernes. På sitt vis var hun like stett og egensinnig som sin ektemann. Likevel hadde hun møtt sin overmann i ham. Lest ut fra et kjønnsrolleperspektiv likner historien om Marie og Knuts samliv mer enn noe annet et paradeeksempel på kvinneundertrykking.

Og Gjernes svarer klinkende klart på spørsmålet om hvem som hadde påvirket hvem når det gjaldt politisk overbevisning. At Marie var den mest aktive under krigen røkker ikke ved det faktum at det var Knut som hadde bredt grunn.

Forstå

Men Gjernes' bok er ikke noe forsøk på å «unnskylde» Marie, snarere et forsøk på å forstå henne. Hun stikker heller ikke Maries harske utfall etter krigen under en stol, selv om hun ikke siterer fra de «verste» brevene, som f.eks. det innledningsvis siterte. Gjernes gjør ikke noe forsøk på å leve seg direkte inn i den biografertes følelser og tanker. Likevel er boka skrevet med innfølelse og omtanke.

Gjernes' bok er i alle henseender en tradisjonell biografi, litt knapp i formen, men likevel med alle de viktigste opplysningene. Biografien følger Marie fra fødsel til grav, men den bringer ikke så mye nytt stoff, rent bortsett fra at vi får vite mer om hennes oppvekstmiljø og foreldre enn vi har fått andre steder. Gjernes legger i det hele tatt avgjørende vekt på den betydning det fikk. Hun understreker også hvilket sterkt oppgjør Marie tok med sine sterkt religiøse foreldre (sær mor) da hun først bestemte seg for å bli skuespillerinne og senere valgte noe så uhorst som i seks år å leve i «papirløst» ekteskap med en annen skuespiller. For så siden å kaste seg i armene på Knut, som den gang hadde et temmelig frynset rykte og attpåtil var gammel nok til å være hennes egen far.

Uhildet

Nei, det var ingen viljeløs dokke Hamsun kastet sine forelskede øyne på. Historien om deres ekteskap kjenner vi fra før, men Gjernes gir nok et mer uhildet bilde av det enn f.eks. sønnen Tore av naturlige grunner har gjort. I hvert fall er denne boka et viktig korrektiv til det skjeve bildet som Thorkild Hansen har gitt av Marie. I hans bok framstår Marie etter hvert som den store skurken i det hamsunske familiedrama. Gjernes gjør henne verken til skurk eller offer, men til et menneske på godt og vondt, slik de fleste av oss er, selv om noen fortsatt synes å ha problemer med å fatte at også nazister kan ha sine gode sider. At Marie ble overbevist nazist etterlater nemlig biografien ingen tvil om.

Øystein
Rottem

NYGIFT: Marie og Knut som nygifte i 1909.

Ill. fra boka.

MARIE HAMSON fotografert i 1953.
Ill. fra boka.

SKUESPILLER Marie Lavik 1907.
Ill. fra boka.